

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ І ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ**

СОКОЛ ТЕТЯНА ГЕОРГІЇВНА

УДК 378:379.851.001.2

**ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МЕНЕДЖЕРІВ
ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ - 2012

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Інституті педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Лук'янова Лариса Борисівна,
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих
НАПН України, завідувач відділу андрагогіки, м. Київ.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Лозовецька Валентина Терентіївна,
Інститут професійно-технічної освіти НАПН України,
головний науковий співробітник, м. Київ;

кандидат економічних наук, доцент
Михайліченко Ганна Іванівна,
Київський національний торговельно-економічний
університет, докторант, м. Київ.

Захист відбудеться „18” квітня 2012 року о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26. 451. 01 в Інституті педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України за адресою: 04060 м. Київ, М. Берлинського, 9, 5-й поверх, зал засідань.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України (04060 м. Київ, М. Берлинського, 9).

Автореферат розісланий ”16” березня 2012 р.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

О. М. Отич

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Туристична сфера відіграє важливу роль у розбудові економіки, культури і соціальної політики незалежної України. Нині туризм вийшов із глибокої кризи, в якій опинився на початку 90-х років ХХ ст., й поступово перетворюється на провідну галузь національної економіки, сприяє зростанню популярності країни в світі, забезпечує відкритість суспільства, підвищує якість життя громадян, рівень національної культури.

Водночас туристична сфера України відстає від світового рівня за якістю послуг, використанням новітніх технологій, інноваційних форм організації турподорожей, культурою обслуговування. Певною мірою це залежить від кваліфікації туристичних кадрів. Одним з провідних чинників, що забезпечують якість професійної освіти, є її науково-методичне забезпечення, зокрема – навчально-методичні комплекси навчальних дисциплін.

Фундаментальні питання теорії професійної туристичної освіти знайшли відображення в працях О. Бейдика, І. Зоріна, І. Зязюна, В. Квартальнова, Л. Кнодель, В. Лозовецької, О. Любіцевої, Н. Ничкало, В. Пазенка, Т. Ткаченко, В. Федорченка, Н. Фоменко. Теорія і практика професійної туристичної освіти розглядалися в роботах Л.Г. Лук'янової, Я. Олійника, Л. Поважної, М. Скрипник, Н. Хмілярчук, Г. Цехмістрової. Проблемам туристичної освіти і формування особистості фахівця туристичної сфери присвячені дослідження Л. Кнодель, А. Коноха, О. Фастовець, В. Федорченка, Н. Фоменко. Проблеми науково-методичного забезпечення освіти, зокрема – професійної, створення навчально-методичних комплексів розглядалися в працях В. Безпалька, Б. Гершунського, Д. Зуєва, І. Лернера, Л.Б. Лукянової, О. Малихіної, М.-В. Савчин, Н. Шахматова.

Проте проблеми педагогічних умов навчально-педагогічного забезпечення професійної підготовки фахівців туристичного менеджменту, розроблення змісту спеціальних туристичних дисциплін, їх інтеграції у загальну програму професійної підготовки менеджера туристичної індустрії, розробки відповідних навчально-методичних матеріалів в педагогічних дослідженнях практично не розглядалися, що й обумовило вибір теми дослідження: **„Педагогічні умови навчально-методичного забезпечення професійної підготовки менеджерів туристичної індустрії”**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Роботу виконано відповідно до плану наукових досліджень відділу андрагогіки Інституту педагогічної освіти та освіти дорослих НАПН України з тем „Теорія і практика професійного навчання дорослого населення у ПТНЗ і на виробництві ОК № 0107U011776” та „Теоретико-методологічні і методичні засади освіти дорослих РК № 0111U000415”.

Тема дослідження затверджена вченою радою Інституту педагогічної освіти та освіти дорослих НАПН України (протокол № 11 від 24.11.2008 р.) та узгоджена в уточненому формулюванні в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 5 від 16.06.2009р.)

Об'єкт дослідження: професійна підготовка менеджерів туристичної індустрії.

Предмет дослідження: педагогічні умови навчально-методичного забезпечення спеціальних туристичних дисциплін професійної підготовки менеджерів туристичної індустрії у ВНЗ.

Метою дослідження є розробка комплексу навчально-методичного забезпечення спеціальних туристичних дисциплін професійної підготовки менеджерів туристичної індустрії у вищих навчальних закладах на основі визначення його змісту й обґрунтування педагогічних умов створення.

Концептуальна ідея дослідження ґрунтується на положеннях законодавчих та програмних документів, які визначають головні напрями розвитку освіти в Україні, а також – міжнародних і національних програмних документів з питань розвитку туризму. Подальший розвиток туризму потребує визначення та комплексного врахування педагогічних умов якісного науково-методичного забезпечення професійної підготовки кадрів для туристичної індустрії. Важливе місце в системі підготовки фахівців туристичного менеджменту посідають спеціальні туристичні дисципліни, що формують їх професійну компетентність, світогляд та професійне мислення. В умовах сучасної компетентнісної освітньої парадигми повною мірою використати потенціал спеціальних туристичних дисциплін у процесі фахової підготовки майбутніх фахівців туристичного менеджменту дозволить наявність сучасного навчально-методичного комплексу та доцільного поєднання традиційних й інноваційних методів навчання.

Концептуальна ідея дослідження знаходить відображення в його **гіпотезі**, яка полягає в тому, що професійна підготовка менеджерів туристичної індустрії набуде більшої ефективності за умов формування у майбутніх фахівців туристичної сфери професійного мислення та необхідних компетенцій шляхом використання можливостей фахових дисциплін, розробки навчально-методичного забезпечення спеціальних дисциплін туристичної освіти на основі дотримання наукових принципів добору змісту та використання інноваційних засобів і методів навчання, урахування кращих надбань зарубіжного педагогічного досвіду.

Відповідно до мети й гіпотези було визначено **завдання дослідження**:

1. Обґрунтувати й уточнити сутність базових понять дослідження.
2. Здійснити аналіз сучасного стану досліджуваної проблеми в Україні та за кордоном.
3. Розробити модель професійної підготовки, формування й розвитку особистості фахівця туристичної сфери та модель змісту освіти менеджера туристичної індустрії.
4. Обґрунтувати педагогічні умови навчально-методичного забезпечення професійної підготовки менеджерів туристичної індустрії та принципи добору і структурування його змісту.
5. Розробити та експериментально перевірити навчально-методичний комплекс для спеціальних туристичних дисциплін фахової підготовки менеджерів туристичної індустрії.

Методологічну основу дослідження становлять провідні філософські ідеї та положення теорії пізнання, педагогічні та психологічні концепції змісту

та розвитку професійної освіти, сучасні педагогічні теорії, загальнонаукові принципи системного аналізу педагогічних фактів і процесів, концепції особистісно-орієнтованого та компетентнісно-діяльнісного підходів до професійної туристичної освіти.

Теоретичну основу дослідження складають праці вітчизняних та зарубіжних науковців з проблем сучасної освіти (В. Андрущенко, С. Гончаренко, І. Зязюн, В. Кремень); професійної педагогіки (Ю. Бабанський, С. Батишев, В. Беспалько, А. Киверялг, Н. Кузьміна, Н. Ничкало, В. Сластьонін, М. Скаткін, С. Сисоєва); компетентнісного підходу в підготовці професійних кадрів (В. Лозовецька, О. Овчарук, Є. Полат, О. Пометун); науково-методичного забезпечення професійної освіти (Б. Гершунський, В. Загвязинський, Е. Зеєр, Л.Б. Лук'янова); професійної підготовки фахівців сфери туризму (О. Бейдик, І. Зорін, В. Квартальнов, Л. Кнодель, А. Конох, Л.Г. Лук'янова, О. Любіцева, Я. Олійник, Л. Поважна, М. Скрипник, Т. Ткаченко, О. Фастовець, В. Федорченко, Н. Фоменко, Н. Хмілярчук, Г. Цехмістрова).

Для розв'язання завдань дослідження, досягнення мети та перевірки гіпотези використовувались такі **методи дослідження: теоретичні**: вивчення та змістовий аналіз філософської, педагогічної та фахової літератури, навчально-програмної документації; вивчення та узагальнення теоретичних положень щодо характеристики сфери діяльності та професійної освіти менеджерів туризму у вітчизняних і зарубіжних джерелах; порівняльний аналіз стану проблеми дослідження у практиці діяльності вітчизняних та зарубіжних ВНЗ; методи моделювання та контент-аналізу; метод класифікації базових понять; кількісний та якісний аналіз, узагальнення та систематизація результатів педагогічного експерименту; **емпіричні**: узагальнення і систематизація педагогічного досвіду ВНЗ туристичного профілю; діагностичні методи – анкетування, тестування, метод бесід, інтерв'ю; **обсерваційні та прогностичні методи**: педагогічне спостереження, рефлексія власної педагогічної діяльності, метод рангування та експертних оцінок; **експериментальні методи** – констатувальний та формувальний експерименти, узагальнення, перевірка та оцінка результатів педагогічного експерименту з використанням елементів математичної статистики, їх математична та комп'ютерна обробка.

Організація дослідження. Дослідження здійснювалося упродовж 1997 – 2011 років у три етапи.

На першому етапі (1997 – 1999 рр.) здійснювався теоретичний аналіз проблеми; вивчалася та узагальнювалася інформація щодо стану досліджуваної проблеми у науковій літературі та практиці діяльності вітчизняних і зарубіжних ВНЗ; визначалися мета та завдання, формулювалися концептуальна ідея та гіпотеза дослідження; розроблялася модель професійної підготовки, формування та розвитку особистості і модель змісту освіти менеджерів туристичної індустрії.

На другому етапі (1999 – 2010 рр.) обґрунтовано педагогічні умови навчально-методичного забезпечення підготовки менеджерів туристичної

індустрії; визначено принципи та критерії відбору його змісту; підготовлено і впроваджено у навчально-виховний процес ВНЗ навчально-методичні комплекси спеціальних туристичних дисциплін; здійснено методичне та організаційне забезпечення, проведено педагогічний експеримент.

На третьому етапі (2010 – 2011 рр.) проаналізовано та узагальнено результати експерименту, сформульовано загальні висновки, впроваджено результати дослідження в систему вищої туристичної освіти; оформлено рукопис дисертації та автореферату.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота відбувалася на базі вищих навчальних закладів України, які здійснюють підготовку за напрямками „Туризм” і „Менеджмент” з туристичною спеціалізацією. На різних етапах дослідження в експерименті брали участь 55 викладачів з 26 ВНЗ туристичного профілю України та 2 Російської Федерації і Молдови, 22 викладача-експерта, 1929 студентів Інституту туризму Федерації профспілок України (м. Київ), 54 студенти Київського національного торговельно-економічного університету, 80 – Житомирської філії Київського інституту бізнесу і технологій.

Наукова новизна і теоретичне значення дослідження полягає в тому, що: *вперше* визначено професіографічні характеристики менеджера туристичної індустрії, структурованих у чотири групи: загально особистісні, спеціальні, професійно-значущі та професійно-спрямовані якості фахівця; створено інтегративну модель професійної підготовки, формування й розвитку особистості менеджера туристичної індустрії на основі системного комплексного підходу з урахуванням інтеграції когнітивного, конативного, аксіологічного, культурологічного, праксеологічного, особистісно-розвиваючого, компетентісно-дьяльнісного, синергетичного і акмеологічного аспектів; з'ясовано сутність поняття „спеціальні туристичні дисципліни”, їх структуру, роль у професійній підготовці менеджерів туристичної індустрії; обґрунтовано педагогічні умови науково-методичного забезпечення спеціальних туристичних дисциплін, зокрема – створення багатодисциплінарної модульної системи підготовки, розвиток та зміна змісту, форм і методів професійної підготовки спеціалістів туристичної індустрії, вдосконалення навчально-методичного забезпечення у відповідності зі змінами суспільних умов і туристичної практики, використання кращих надбань світового досвіду з урахуванням національних реалій, корекція змісту і форм навчання відповідно до рівня підготовки і розвитку особистості того, хто навчається, постановка цілей та відбір навчального змісту адекватно перспективам соціально-економічного, науково-технологічного розвитку, впровадження сучасних педагогічних технологій, розробка і впровадження інноваційних засобів навчання, вдосконалення системи контролю, збільшення частки самостійної роботи студентів; а також обґрунтовано наукові підходи щодо відбору змісту та створення навчально-методичного комплексу фахових дисциплін на прикладі навчально-методичних комплексів спеціальних туристичних дисциплін;

уточнено зміст поняття педагогіка туризму; модель змісту освіти фахівця туристичної сфери; значення предметів „Основи туризмознавства” та

„Туризмологія” серед дисциплін фахового циклу підготовки працівників сфери туризму;

удосконалено методичні підходи щодо відбору змісту й розробки навчальних матеріалів програмно-методичного забезпечення професійної підготовки менеджерів туристичної індустрії; методичку викладання спеціальних туристичних дисциплін; класифікацію базових понять професійної підготовки фахівців туристичної сфери;

подальшого розвитку набули концептуальні засади фахової підготовки менеджерів туристичної індустрії; поняттєво-категоріальний апарат в галузі туристичної освіти; стандарти в галузі туризму та туристичної освіти.

Практичне значення дослідження полягає у тому, що розроблені, апробовані, вдосконалені та впроваджені у практику роботи вітчизняних ВНЗ навчально-методичні комплекси спеціальних туристичних дисциплін фахової підготовки менеджерів туристичної індустрії (серед яких п'ять авторських посібників і два підручники з грифом МОН України, програми спеціальних туристичних дисциплін, методичні рекомендації, завдання для контролю, дидактичний матеріал тощо). Розроблено рекомендації щодо створення програмно-методичного забезпечення професійної підготовки менеджерів туристичної індустрії, які можуть бути використані у навчальній роботі вищих навчальних закладів туристичного профілю. Результати дослідження було використано при створенні освітніх стандартів професійної підготовки фахівців туристичної сфери, а у подальшому вони сприятимуть впорядкуванню змісту та структури спеціальних туристичних дисциплін варіативної компоненти освітньо-професійної програми підготовки менеджерів туристичної індустрії.

Особистий внесок здобувача. У колективній праці Інституту туризму ФПУ „На допомогу підприємцеві туристичної галузі” дисертанту належить частина „Комплексного плану прийому і обслуговування туристів у м. Києві”. Написані окремі теми, складено навчально-тематичний план та здійснено загальне редагування навчальної програми предмету „Історія світового та вітчизняного туризму”, підготовленої у співавторстві з С. Грибановою.

Впровадження результатів дослідження. Наукові положення та рекомендації, а також – підручники, посібники та інші навчально-методичні матеріали, розроблені автором дослідження, впроваджено у навчально-виховний процес Інституту туризму ФПУ (довідка № 01-08-58 від 11.04.2011р.), Київського національного торговельно-економічного університету (довідка № 122 від 15.02.2011р.), Житомирської філії Київського інституту бізнесу і технологій (довідка № 24 від 07.04.2011р.), Черкаського національного університету ім. Богдана Хмельницького (довідка № 168/03 від 08.04.2011р.), Ізмаїльського державного гуманітарного університету (довідка № 1-7/177 від 08.04.2011р.), Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна (довідка № 4002/122 від 26.04.2011р.). Результати дисертаційного дослідження використано при створенні галузевих стандартів освіти напряму „Туризм” (довідка № 1-НМК від 21.03.2001р.) та державного стандарту України „Послуги туристичні. Туроператори та турагенти. Терміни та визначення”.

Достовірність результатів дослідження забезпечується науковою обґрунтованістю його теоретико-методологічних засад, комплексним застосуванням взаємодоповнюючих методів дослідження, репрезентативністю вибірки, значним практичним досвідом роботи автора в галузі туристичної освіти, широтою використання авторських посібників і підручників у ВНЗ України туристичного профілю.

На захист виносяться:

1. Модель професійної підготовки формування й розвитку особистості менеджера туристичної індустрії та модель змісту освіти майбутнього фахівця туристичного менеджменту, розроблені на основі системного підходу з урахуванням інтеграції когнітивного, конативного, аксіологічного, культурологічного, праксеологічного, особистісно-розвиваючого, компетентісно-дьяльнісного, синергетичного та акмеологічного аспектів.

2. Теоретично обґрунтовані положення щодо принципів добору та структурування змісту навчально-методичного комплексу спеціальних туристичних дисциплін, всі компоненти якого відповідають педагогічній концепції, є носіями її психологічних, дидактичних і методичних положень (особистісно-розвиваюча концепція, заснована на гуманоцентрованому компетентісному підході до формування особистості майбутнього менеджера туристичної індустрії через розвиток його нормативних якостей з урахуванням фахової специфіки й професійної спрямованості фахової підготовки, розвиток його фахового мислення та культури).

Апробація результатів дисертаційного дослідження. Основні положення та результати дослідження доповідались та обговорювались на міжнародних, всеукраїнських та загальноузівських науково-практичних конференціях: „Викладач і студент: суб’єкт-суб’єктні відносини” (м. Черкаси, 2008), „Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору” (м. Київ, 2008), „Актуальні проблеми, сучасний стан та перспективи розвитку індустрії туризму в Україні” (м. Житомир, 2008), „Проблеми розвитку спортивно-оздоровчого туризму і краєзнавства в закладах освіти” (м. Переяслав-Хмельницький, 2009), „Туристична індустрія: сучасний стан та пріоритети розвитку” (м. Луганськ, 2009), „Актуальні проблеми, сучасний стан та перспективи розвитку індустрії туризму в Україні та Польщі” (м. Житомир, 2009), „Географія і туризм: європейський досвід” (Львів – Брюховичі, 2009), „Педагогічна майстерність у вимірах сучасних технологій учіння і виховання” (м. Київ, 2010), „Євро – 12: кадри, волонтери, система відбору, навчання і підвищення кваліфікації фахівців туристичної інфраструктури та креативний підхід кадрового забезпечення індустрії гостинності” (м. Київ, 2010), „Вища школа: національні пріоритети і європейські орієнтири” (м. Черкаси, 2010), „Туристичний бізнес: світові тенденції та національні пріоритети” (м. Харків, 2010), „Стан та перспективи інформаційно-інвестиційного розвитку ринку туристичних послуг” (м. Донецьк-Святогорськ, 2010), „Актуальні проблеми, сучасний стан та перспективи розвитку індустрії туризму в Україні та Польщі” (м. Житомир, 2010), „Тенденції, проблеми і перспективи розвитку національного ринку туристичних послуг: регіональний аспект” (м. Київ, 2010),

а також на методичних семінарах та круглих столах, засіданнях відділу андрагогіки Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України.

Публікації. Загальна кількість авторських наукових публікацій з питань розвитку туризму та туристичної індустрії становить 59 одиниць загальним обсягом – 72,60 д. а., з них безпосередньо за темою дисертації – 39 обсягом 67,09 д.а. Основні результати дисертаційного дослідження відображено у 2 одноосібних авторських підручниках з грифом МОН України та 6 посібниках, з яких 5 –одноосібних, 8 навчальних програмах (з них 7 – одноосібних), 9 статтях у фахових виданнях, 13 статтях та тезах у збірниках наукових праць.

Структура дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (338 найменувань, з них – 49 іноземною мовою) та додатків на 77 сторінках. Загальний обсяг дисертації - 315 сторінок, основний зміст викладено на 200 сторінках. Робота містить 18 таблиць і 8 рисунків на 14 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** викладено актуальність проблеми дослідження, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання, концептуальну ідею та гіпотезу, описано методи й етапи наукового пошуку, подано відомості про експериментальну базу, сформульовано положення, що виносяться на захист, обґрунтовано наукову новизну, практичне значення й вірогідність результатів і висновків, охарактеризовано їх впровадження в практику.

У першому розділі – „**Теоретичні засади професійної підготовки менеджерів туристичної індустрії**” – проаналізовано базові поняття дослідження; розроблено модель професійної підготовки, формування й розвитку особистості менеджера туристичної індустрії; узагальнено досвід підготовки кадрів для туристичної сфери у Польщі та Болгарії.

Завдання професійної підготовки фахівців туризму вимагають створення чіткого термінологічного апарату. На основі аналізу спеціальної туристичної літератури щодо тлумачення окремих дефініцій, узагальнення основних підходів уточнено спеціальний термінологічний апарат та сформульовано основні дефініції в галузі туризмології та професійної туристичної освіти.

Доведено, що визначенню змісту професійної підготовки менеджера туристичної індустрії сприяє модель фахівця.

Контент-аналіз дозволив виділити основні професіографічні якості фахівця туристичного менеджменту, серед яких найбільше значення мають професійно-значимі (відповідальність, діловитість, креативність) та професійно-спрямовані (толерантність, контактність, комунікабельність, загальна ерудиція). Серед загальноособистісних якостей фахівця перевага надається чесності, порядності, високій моральності, серед спеціальних – тактовності та чуйності, доброзичливості.

Узагальнення існуючих у спеціальній науковій літературі підходів до створення моделі професійної підготовки менеджера туристичної індустрії, його професіографічні характеристики, визначені нами методом контент-аналізу, дозволили розробити модель професійної підготовки, формування й

розвитку особистості менеджера туристичної індустрії (рис. 1). Основу моделі становить особистісно-розвиваюча парадигма та комплексний гуманоцентричний підхід, який обумовлює визначення змісту професійної підготовки фахівця через розвиток нормативних якостей його особистості з урахуванням фахової специфіки та формування основних компетенцій майбутнього спеціаліста.

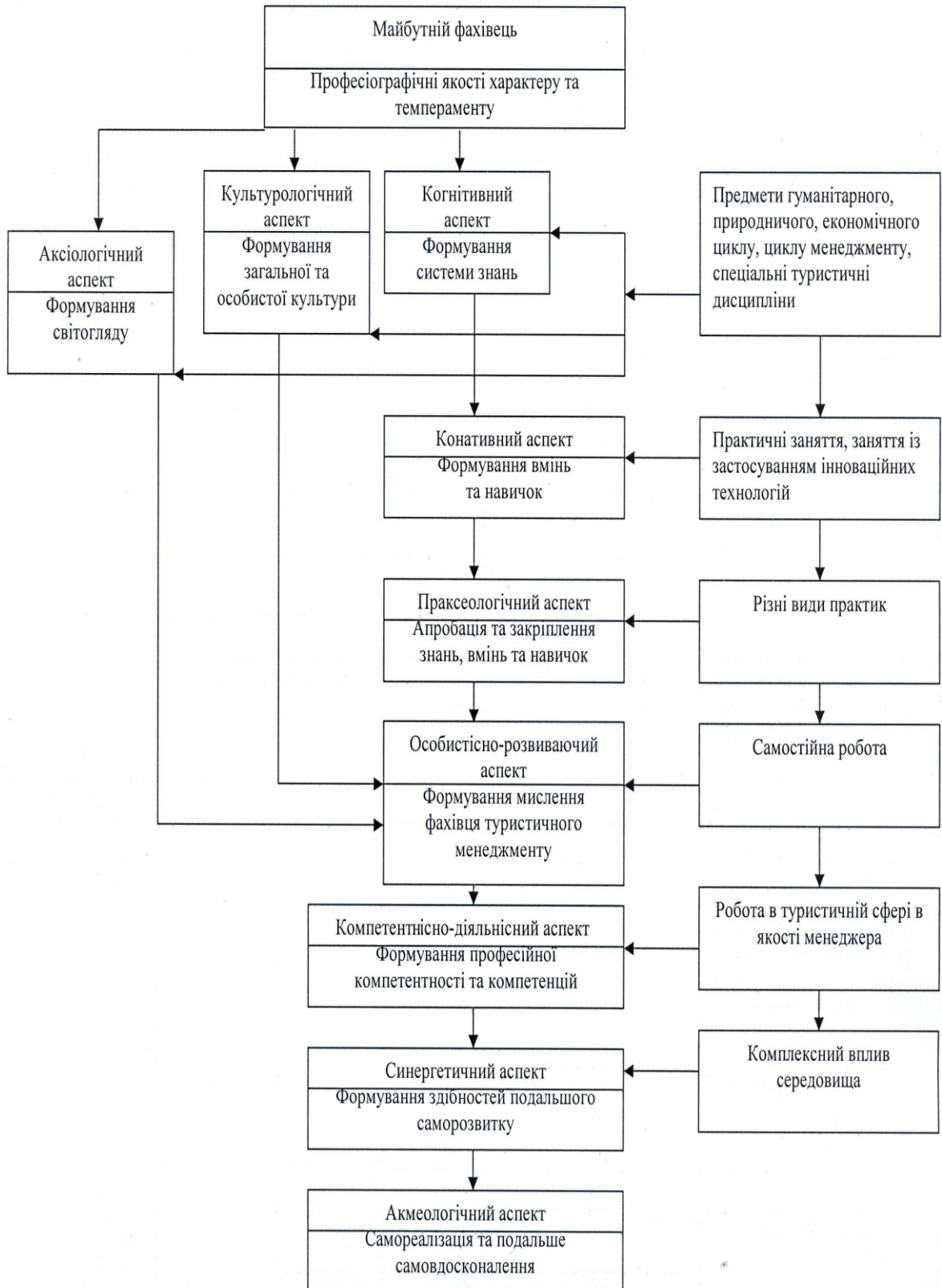

Рис. 1. Модель професійної підготовки, формування й розвитку особистості менеджера туристичної індустрії

Розроблена модель змісту туристичної освіти представляє об'єднані у відповідні блоки модулі навчальних дисциплін, спрямовані на розвиток світогляду, професійного, економічного, логіко-інформаційного та інноваційного мислення, загальної та особистої культури майбутнього фахівця туризму. Модель у загальних рисах розкриває теоретичну концепцію змісту освіти менеджера туристичної індустрії у ВНЗ України та є основою створення нормативної навчальної документації.

Аналіз стану професійної підготовки спеціалістів туристичної сфери в Польщі та Болгарії виявив низку проблем, характерних і для України. Серед них найбільш суттєвими є недосконалість стандартів підготовки та її науково-методичного забезпечення, негативний вплив на якість підготовки туристичних кадрів феномену „роз'їзного викладача”, великої кількості туристичних шкіл при недостатній чисельності викладачів – фахівців з туристичних дисциплін. Водночас заслуговує на увагу позитивний досвід цих країн у створенні навчально-методичних матеріалів, зокрема – підручників, який може бути корисним у справі вдосконалення навчально-виховного процесу у ВНЗ України туристичного профілю.

У другому розділі – „**Навчально-методичне забезпечення професійної підготовки менеджерів туристичної індустрії у ВНЗ**” – розглянута педагогіка туризму як наука, проаналізовано стан навчально-методичного забезпечення професійної підготовки менеджерів туристичної індустрії у вищих навчальних закладах України, подано детальну характеристику педагогічних умов його створення. Окрему увагу приділено принципам добору та структурування змісту навчально-методичного забезпечення підготовки менеджерів туристичної індустрії на рівні навчальних дисциплін.

Зміст поняття педагогіка туризму трактується нами не тільки як наука про виховання і формування особистості засобами туризму й підготовку кваліфікованих кадрів для сфери туризму, але й як наука з виховання місцевого населення туристичної дестинації.

На початок вступного періоду 2011 р. професійну підготовку фахівців для туристичної сфери в Україні здійснювали 133 ВНЗ III-IV рівня акредитації та їх філії. Проте кількість вітчизняних підручників й посібників з туризму і готельного господарства, що забезпечують цю підготовку, є недостатньою, у порівнянні з кількісним та якісним складом російських видань. У вітчизняних підручниках мають місце зміни та перекручування історичних фактів, спостерігається плутанина у підходах до класифікації готельної бази; зміст організації та технології обслуговування розкривається поверхнево або представлено у вигляді інструктивних документів, рекламних звернень тощо. Окремі посібники містять застарілі дані, суперечливий та неперевірений матеріал, або прямий неадаптований переклад зарубіжних джерел, який не узгоджується з реаліями української туристсько-готельної практики та

належним чином не аналізується. Суттєвою вадою переважної більшості підручників є відсутність історичного підходу до розглядуваних питань, слабо представлені технологічні аспекти, тоді як виклад матеріалу доволі часто має непослідовний, несистематизований характер або важко сприймається студентами. Аналіз показав, що переважна більшість вітчизняних підручників визначаються недостатністю науково-методичного апарату, практичною відсутністю завдань для самоконтролю та самоперевірки, зокрема творчого характеру. Все це значно утруднює роботу з підручниками, знижує ефективність їх використання.

Проектування педагогічних умов навчально-методичного забезпечення професійної підготовки фахівців туристичного менеджменту передбачає створення багатодисциплінарної модульної системи підготовки на основі міждисциплінарних підходів до розробки навчальних планів і програм; постійний розвиток та зміну змісту, форм і методів професійної підготовки спеціалістів туристичної індустрії у відповідності зі змінами суспільних умов, вимог сучасного виробництва та туристичної практики; використання світового досвіду з урахуванням національних реалій; корекцію змісту та форм навчання відповідно до рівня підготовки та розвитку особистості того, хто навчається; перехід від регламентовано-контрольованих способів організації навчального процесу до активно розвиваючих при збереженні найважливіших здобутків класичної школи; впровадження сучасних педагогічних технологій; вдосконалення системи контролю; збільшення частки та посилення значення самостійної роботи студентів.

Здійснення основних функцій навчально-методичного забезпечення дисципліни забезпечується перед усім доцільним добором його змісту. Уточнення й доповнення концептуальних положень щодо створення навчально-методичного комплексу фахових дисциплін, принципів і критеріїв добору його змісту дозволили розробити навчально-методичні комплекси спеціальних туристичних дисциплін „Основи туризмознавства”, „Організація обслуговування у готелях і туристичних комплексах”, „Організація туристичної діяльності”.

У третьому розділі – **Організація та результати педагогічного експерименту** – визначено мету й завдання експерименту, умови його проведення; розкрито етапи та методи, зміст дослідницько-експериментальної роботи; викладено перебіг та узагальнено результати експертного оцінювання навчальних видань; проаналізовано результати навчальної діяльності студентів в умовах впровадження навчально-методичних комплексів, розроблених автором, та застосування інноваційних методик навчання.

Отримані методом експертних оцінок показники навчальних видань показали високий рівень їх якості, підтверджений експертами ... експертами. Так, 9,5 з 10 можливих балів здобув підручник „Організація обслуговування в готелях і туристичних комплексах” та 9 – посібник „Основи туризмознавства”. Найвищі оцінки отримали зміст та структура навчальних видань, дещо нижчі – методичний апарат. На підставі отриманих результатів зроблено висновок про необхідність вдосконалення методичного апарату обох навчальних видань або

вдосконалення навчально-методичних комплексів відповідних дисциплін шляхом розробки потрібних методичних матеріалів як складових комплексу.

За проміжними результатами експерименту вносилися зміни у методику викладання предметів, доопрацьовувалися форми навчально-методичного забезпечення, вдосконалювався його склад.

В процесі формувального експерименту було зrealізовано такі педагогічні умови навчально-методичного забезпечення як врахування міждисциплінарних підходів до створення навчально-методичних комплексів спеціальних туристичних дисциплін, відповідність їх змісту вимогам сучасної туристичної освіти, науки та практики, врахування світового досвіду та національних реалій, відбір навчального змісту адекватно перспективам соціально-економічного та науково-технологічного розвитку, впровадження сучасних педагогічних технологій та застосування інноваційних засобів та форм навчання, індивідуально-диференційованих і особистісно-орієнтованих форм навчально-методичного забезпечення, вдосконалення системи контролю на основі застосування тестів і рейтингової системи оцінювання.

Результати експерименту показали підвищення рівня навченості студентів та підтвердили ефективність розроблених навчально-методичних комплексів та форм навчання, а також довели необхідність подальшого вдосконалення науково-методичного забезпечення спеціальних туристичних предметів, зокрема – підручників і посібників, а також необхідність впровадження у навчальні плани такого предмету як „Основи туризмознавства” як вихідного у циклі спеціальних туристичних дисциплін.

Загалом аналіз результатів формувального експерименту виявив позитивні зрушення в якості знань студентів та їхнього ставлення до спеціальних туристичних дисциплін, усвідомлення ролі для якісної професійної підготовки й майбутньої фахової діяльності в сфері туризму.

Таким чином, результати експерименту дозволяють підтвердити гіпотетичне припущення про те, що професійна підготовка менеджерів туристичної індустрії набуває більшої ефективності за умов розробки навчально-методичного забезпечення спеціальних туристичних дисциплін на основі визначення та дотримання наукових принципів добору змісту навчально-методичного комплексу та використання інноваційних засобів і методів навчання.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дало можливість зробити такі висновки:

1. Загальноприйнятий поняттєвий апарат науково-методичного забезпечення професійної підготовки фахівців туристичної сфери має певну неузгодженість термінів і визначень, довільність трактувань багатьох категорій, що призводить до неоднозначного їх тлумачення у вітчизняній теорії та практиці. Ретельне вивчення базових понять дослідження, їх всебічний аналіз дозволили доповнити низку дефініцій, які з'ясовують і уточнюють основні поняття сфери туризму і професійної туристичної освіти, зокрема – туризмології, педагогіки туризму і професійних компетенцій менеджера туристичної індустрії.

2. Результати констатувального експерименту показали, що структурно диференційована тематика теоретичних основ туризму, організаційно-технологічних аспектів надання готельних і туристичних послуг та діяльності туристичних фірм представлена в усіх навчальних планах і програмах спеціальних туристичних дисциплін українських ВНЗ, які готують менеджерів туристичної індустрії, і є неодмінною складовою професійної підготовки фахівців даного профілю. Водночас у переліку рекомендованої літератури з предметів фахової підготовки переважають зарубіжні видання, переважно російські. Зміст і структура вітчизняних навчальних видань не завжди відповідають вимогам науковості, достовірності, історизму, системності, актуальності, відповідності сучасному стану туристичної та готельної практики, навчальним можливостям студентів, доступності викладення, що значно утруднює роботу з підручниками, знижує ефективність їх використання. До недоліків можна віднести й неповноту, часткову застарілість, академічність викладення, слабкий методичний апарат, недостатню практичну спрямованість, дублювання та суперечливість положень, відсутність завдань для самоконтролю та самоперевірки, зокрема – творчого характеру. Це зумовлює необхідність дослідницької роботи в галузі наукових підходів щодо відбору змісту спеціальних туристичних дисциплін, створення їх навчально-методичного забезпечення, сучасних підручників і посібників.

Географічна близькість з Україною, спільність проблем, що вирішуються країнами колишнього соцтабору, великий обсяг напрацювань в галузі навчання туристичних кадрів при недостатньому їх висвітленні у вітчизняних педагогічних дослідженнях, а також тривала особиста співпраця в галузі туризму та професійної підготовки кадрів для сфери туризму, дозволили обрати для аналізу досвід Польщі та Болгарії. З'ясовано, що цей освітній напрям має як низку проблем, характерних і для України (недосконалість стандартів підготовки та її науково-методичного забезпечення, негативний вплив на якість підготовки туристичних кадрів феномену „роз'їзного викладача”, великої кількості туристичних шкіл при недостатній чисельності викладачів – спеціалістів з туристичних дисциплін тощо), так і позитивні надбання, зокрема – створення центрів навчально-методичних матеріалів.

3. Зміст туристичної освіти визначається на основі стратегічних цілей та завдань формування особистості фахівця, процес якого доцільно представити у вигляді педагогічної моделі. В основу моделі професійної підготовки, формування та розвитку особистості менеджера туристичної індустрії покладена особистісно-розвиваюча парадигма та комплексний гуманоцентрований підхід, що обумовлює визначення змісту професійної підготовки фахівця через розвиток нормативних професіографічних якостей його особистості з врахуванням фахової специфіки та формування основних компетенцій майбутнього спеціаліста. Контент-аналіз дозволив виділити основні професіографічні якості фахівця туристичного менеджменту, серед яких найбільше значення мають професійно-значимі (відповідальність, діловитість, креативність) та професійно-спрямовані (толерантність, контактність, комунікабельність, загальна ерудиція). Серед загальноособистісних якостей фахівця перевага надається чесності, порядності, високій моральності, серед спеціальних – тактовності та чуйності, доброзичливості.

Розроблений алгоритм формування та розвитку особистості менеджера туристичної індустрії, складовою якого є модель його професійної підготовки, став підґрунтям авторської моделі змісту туристичної освіти, де визначено модулі навчальних дисциплін, об'єднані у відповідні блоки й спрямовані на розвиток його світогляду, професійного, економічного, логіко-інформаційного та інноваційного мислення, загальної та особистої культури. Відображена у моделі теоретична концепція змісту туристичної освіти покладена нами в основу створення навчально-методичних комплексів спеціальних туристичних дисциплін.

4. Обґрунтовано педагогічні умови навчально-методичного забезпечення якісної професійної підготовки туристичних кадрів. Зокрема, створення багатодисциплінарної модульної системи підготовки на основі міждисциплінарних підходів до розробки навчально-методичних комплексів; постійне оновлення змісту, форм і методів професійної підготовки спеціалістів туристичної індустрії, вдосконалення складу дисциплін та їх навчально-методичного забезпечення у відповідності із розвитком феномену туризму, зі змінами суспільних умов, вимог сучасного виробництва та туристичної практики; використання кращих надбань світового досвіду з урахуванням національних реалій; постановка цілей та відбір змісту і форм навчання відповідно до рівня підготовки і розвитку особистості учня та адекватно перспективам соціально-економічного, науково-технологічного розвитку; перехід від регламентовано-контрольованих способів організації навчального процесу до активно розвиваючих, творчих при збереженні кращого досвіду і надбань класичної школи; впровадження сучасних педагогічних технологій, інноваційних засобів навчання, індивідуально-диференційованих, особистісно-орієнтованих форм навчально-методичного забезпечення; вдосконалення системи контролю; збільшення частки самостійної роботи студентів.

В основу відбору та структурування змісту навчально-методичного забезпечення спеціальних туристичних дисциплін покладено теоретично обґрунтовані принципи науковості та фундаментальності, доступності, актуальності й відповідності вимогам суспільства, галузевої практики та особистості, генералізації, інтегративності, історизму, системності та ін.

5. З дотриманням визначених у дослідженні принципів і критеріїв відбору та структурування змісту, були розроблені комплекси навчально-методичного забезпечення навчальних дисциплін „Основи туризмознавства”, „Організація обслуговування у готелях і туристичних комплексах”, „Організація туристичної діяльності”, до яких увійшли навчальні й робочі програми; підручники і посібники; електронні опорні конспекти; завдання для самостійної роботи студентів; методичні вказівки і рекомендації; завдання для поточного, модульного, рейтингового та підсумкового контролю; тематика рефератів, курсових і дипломних робіт; завдання для заочників; критерії оцінювання якості знань студентів; мультимедійні засоби, аудіо-відео матеріали, дидактичний роздатковий матеріал.

За результатами експерименту встановлено, що розроблені нами підручники і посібники активно використовуються у навчально-виховному процесі ВНЗ туристичного профілю. Експертиза підручників та посібників підтвердила доцільність їх розроблення та високий рівень якості.

Перевірка ефективності використання розроблених навчально-методичних комплексів відбувалася у вищих навчальних закладах України, де здійснюється підготовка спеціалістів професійного спрямування „Менеджер туристичної індустрії”. Отримані результати дозволили підтвердити гіпотетичне припущення про те, що професійна підготовка менеджерів туристичної індустрії набуває більшої ефективності за умов розробки навчально-методичного забезпечення спеціальних туристичних дисциплін на основі визначених концептуальних підходів до добору його змісту та використання інноваційних засобів і методів навчання.

Результати дослідження свідчать, що поставлена мета досягнута, завдання виконані, основні положення гіпотези підтверджені. Проведене дослідження не вичерпує усіх проблем створення навчально-методичного забезпечення менеджерів туристичної індустрії. Подальшого дослідження потребують питання формування професійного мислення фахівців туристичної сфери в процесі вивчення спеціальних туристичних дисциплін, вивчення міждисциплінарних зв'язків, вдосконалення методичного апарату навчальних видань, розробка комплексного забезпечення фахової підготовки спеціалістів туризму, методичного забезпечення роботи викладачів спеціальних туристичних дисциплін.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Підручники, навчальні посібники програми

1. Сокол Т.Г. Основи туристичної діяльності: підручник / Т.Г.Сокол; за заг. ред. В.Ф.Орлова. – К. : Грамота, 2006. – 264 с. Рекомендовано Міністерством освіти і науки України (лист № 1/11 – 1774 від 26.04.2004).
2. Сокол Т.Г. Організація обслуговування в готелях і туристичних комплексах: підручник / Т.Г.Сокол. – К.: Альтерпрес, 2009. – 447 с. Затверджено Міністерством освіти і науки України як підручник для студентів вищих навчальних закладів (лист 3 1.4/18-Г-1819 від 15.07.2008 р.).
3. Сокол Т. Г. та ін. Комплексний план прийому і обслуговування туристів у м. Києві // На допомогу підприємцеві туристичної галузі: методич. посіб. / О.І. Коляда, Г.П. Науменко, С.І. Попович, Т.Г. Сокол, Н.П. Турло та ін. – К.: 2005. – Ч. II. - С. 39-68.
4. Сокол Т.Г. Основи туризмознавства: конспект лекцій / Т.Г.Сокол. – К.: друк. ФПУ, 1995. – 28 с.
5. Сокол Т.Г. Основи туризмознавства: навч. посіб. / Т.Г.Сокол. – К.: Ред. Лайн, 1999. – 77 с.
6. Сокол Т.Г. Організація туристичної діяльності в Україні: навч. посіб. / Т.Г.Сокол. – К.: «Рокор», 2001. – 200 с.
7. Сокол Т.Г. Організація туристичної діяльності в Україні: навч. посіб. / Т.Г.Сокол. – К.: Музична Україна, 2002. – 256 с.
8. Сокол Т. Г. Основи туризмознавства: навч. посіб. / Т.Г.Сокол. – К., 2006. – 76 с.
9. Сокол Т.Г. Навчальна програма курсу „Організація обслуговування в готелях і туристичних комплексах” для підготовки менеджерів туристичної індустрії. Напрямок підготовки – 0502 „Менеджмент”. Професійне спрямування 6.050201 „Менеджмент організацій” (менеджмент туристичної індустрії) / Т.Г.Сокол. –

Програму затверджено та рекомендовано до друку Науково-методичною радою Інституту туризму ФПУ (протокол № 7 від 17.03.1997) – 15 с.

10. Сокол Т.Г. Навчальна програма курсу „Організація маршрутів і турів (Організація туристсько-екскурсійної діяльності)” для підготовки менеджерів туристичної індустрії. Напрямок підготовки – 0502 „Менеджмент”. Професійне спрямування 6.050201 „Менеджмент організацій” (менеджмент туристичної індустрії) / Т.Г.Сокол. – Програму затверджено та рекомендовано до друку Науково-методичною радою Інституту туризму ФПУ (протокол № 2 від 30.05.1997) – 14 с.
11. Сокол Т.Г. Г. Навчальна програма курсу „Основи туризмознавства” для підготовки менеджерів туристичної індустрії. Напрямок підготовки – 0502 „Менеджмент”. Професійне спрямування 6.050201 „Менеджмент організацій” (менеджмент туристичної індустрії. / Т.Г.Сокол. – Програму затверджено та рекомендовано до друку Науково-методичною радою Інституту туризму ФПУ (протокол № 2 від листопада 1998 р.) – 9 с.
12. Сокол Т.Г. Г. Навчальна програма курсу „Основи туризмознавства” для підготовки менеджерів туристичної індустрії. Напрямок підготовки – 0502 „Менеджмент”. Професійне спрямування 6.050201 „Менеджмент організацій” (менеджмент туристичної індустрії) / Т.Г.Сокол. – Програму затверджено та рекомендовано до друку Науково-методичною радою Інституту туризму ФПУ (протокол № 5 від 24 квітня 2003 р.) – 12 с.
13. Сокол Т.Г., Грибанова С.В. Навчальна програма курсу „Історія світового та вітчизняного туризму” для підготовки менеджерів туристичної індустрії. Напрямок підготовки – 0502 „Менеджмент”. Професійне спрямування 6.050201 „Менеджмент організацій” (менеджмент туристичної індустрії) / Т.Г. Сокол, С.В.Грибанова. – Програму затверджено та рекомендовано до друку Науково-методичною радою Інституту туризму ФПУ (протокол № 5 від 24 квітня 2003 р.) – 30 с.
14. Сокол Т.Г. Навчальна програма курсу „Організація обслуговування в готелях і туристичних комплексах” для підготовки менеджерів туристичної індустрії. Напрямок підготовки – 0502 „Менеджмент”. Професійне спрямування 6.050201 „Менеджмент організацій” (менеджмент туристичної індустрії) / Т.Г.Сокол. – Програму затверджено та рекомендовано до друку Науково-методичною радою Інституту туризму ФПУ (протокол № 2 від 12 січня 2005 р.) – 20 с.
15. Сокол Т.Г. Навчальна програма курсу „Організація туристичної діяльності” для підготовки менеджерів туристичної індустрії. Напрямок підготовки – 0502 „Менеджмент”. Професійне спрямування 6.050201 „Менеджмент організацій” (менеджмент туристичної індустрії) / Т.Г.Сокол. – Програму затверджено та рекомендовано до друку Науково-методичною радою Інституту туризму ФПУ (протокол № 3 від 16 січня 2006 р.) – 13 с.
16. Сокол Т.Г. Основи туризмознавства: завдання для студентів-заочників, самостійна робота студентів напряму підготовки 0502 „Менеджмент” професійного спрямування” Менеджмент організацій” (Менеджмент туристичної індустрії) / Упорядник: Сокол Т.Г. – К.: друкарня ФПУ, 2008. – 20 с.

Статті у наукових фахових виданнях, затверджених ВАК України

17. Сокол Т.Г. Педагогічні аспекти створення моделі спеціаліста туристичного менеджменту та науково-методичного забезпечення його підготовки / Т.Г.Сокол // Вісник Черкаського ун-ту. Серія „Педагогічні науки” – Черкаси: Черкаський нац. ун-т ім. Б.Хмельницького, 2008. – Вип. 136. – С. 56 – 58.
18. Сокол Т.Г. Навчально-методичне забезпечення професійної підготовки менеджерів туристичної індустрії / Т.Г.Сокол // Вища освіта України: Вища освіта України в контексті інтеграції до європейського освітнього простору: в 5 т. – К., 2008. – Т. 3 (10), дод. 3. – С. 476 – 480.
19. Сокол Т. „Туризм” як ключове поняття понятійно-категоріального апарату спеціальних дисциплін професійної підготовки менеджерів туристичної індустрії / Т.Г.Сокол // Гуманітарний вісник ДВНЗ „Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Г.Сковороди”. Науково-теоретичний збірник. – Переяслав-Хмельницький : ПП „СКД”, 2009. – С. 12 – 15.
20. Сокол Т.Г. Педагогіка туризму як наука / Т.Г.Сокол // Вісник Луганського національного університету ім. Тараса Шевченка. Педагогічні науки. – 2009. – № 10 (173). – С. 104 – 108.
21. Сокол Т.Г. Професіографічні характеристики майбутнього менеджера туристичної індустрії / Т.Г.Сокол // Педагогічний процес: теорія і практика: зб. наук. пр. – К. : ЕКМО, 2009. – Вип. 3. – С. 181 – 186.
22. Сокол Тетяна. Поняттєво-категоріальний апарат спеціальних дисциплін професійної підготовки менеджерів туристичної індустрії / Т.Г.Сокол // Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи: зб. наук. пр. – К. – Ніжин : ПП Лисенко М.М., 2009. – Вип. 1. – С. 126 – 132.
23. Сокол Т. Рейтингова система визначення рівня навченості майбутніх фахівців туристичного менеджменту: досвід Інституту туризму ФПУ / Тетяна Сокол // Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи: зб. наук. праць. – К.: ЕКМО, 2011. – Вип.3. – Ч.1. – С. 177 – 183.
24. Сокол Т.Г. Система професійної підготовки кадрів для сфери туризму у вищій школі Польщі та Болгарії / Т.Г.Сокол // Вісник Черкаського університету. Серія „Педагогічні науки” – Черкаси, 2010. – Вип. 181. – Ч.ІІІ.– С. 89 – 92.
25. Сокол Т.Г. Використання інтерактивних методів навчання в підготовці менеджерів туристичної індустрії / Т.Г.Сокол // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія. – 2010. – № 33. – С. 347 – 350.
- Статті й тези у збірниках наукових праць та матеріалів конференцій**
26. Сокол Т.Г. Менеджер туризму – професійна підготовка / Т.Г.Сокол // Проблемы и перспективы развития туризма в странах с переходной экономикой: матер. междунар. науч.-практ. конф. – Смоленск : СГУ, 2000. – С. 318 – 320.
27. Сокол Т.Г. Педагогічні аспекти створення моделі спеціаліста туристичного менеджменту та науково-методичного забезпечення його підготовки / Т.Г.Сокол // Викладач і студент: суб’єкт-суб’єктні відносини / зб. матер.

- міжнар. наук.-практ. конф. – Черкаси: ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, 2008. – С. 54 – 56.
28. Сокол Т.Г. Розробка понятійно-категоріального апарату спеціальних дисциплін професійної підготовки менеджерів туристичної індустрії / Т.Г.Сокол // Актуальні проблеми, сучасний стан та перспективи розвитку індустрії туризму в Україні: матер. 2-ої міжнар. наук.-практ. конф. / за ред. І.В.Саух – Житомир ЖФ КІБІТ, 2008. – С. 13 – 15.
29. Сокол Т.Г. Створення навчально-методичних комплексів спеціальних туристичних дисциплін як важливе питання професійної підготовки кадрів вітчизняної туристичної індустрії / Т.Г.Сокол // Географія і туризм: європейський досвід: матер. III між нар. наук. конф. – Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2009. – С. 163 – 166.
30. Сокол Т.Г. ”Туристична послуга” та „туристичний продукт” – сутнісно-термінологічне дослідження / Т.Г.Сокол // Актуальні проблеми, сучасний стан та перспективи розвитку індустрії туризму в Україні та Польщі: матер. 3-ої міжнар. наук.-практ конф. / за ред. І.В.Саух – Житомир : ЖФ КІБІТ, 2009. – С. 20 – 23.
31. Сокол Т.Г. Місце спеціальних туристичних дисциплін у навчально-методичному забезпеченні підготовки менеджерів туристичної індустрії у ВНЗ України / Т.Г.Сокол // Туристичний бізнес: світові тенденції та національні пріоритети: матер. міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 21 – 22 травня 2010 р. – Харків: ХНУ ім. Каразіна, 2010. – С. 218 – 223.
32. Сокол Т.Г. Забезпечення навчальною літературою процесу підготовки фахівців сфери туризму в Польщі та Болгарії / Т.Г.Сокол // Вища школа: національні пріоритети і європейські орієнтири: зб. матер. між нар. наук.-практ. конф. – Черкаси : Вид. від. ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, 2010. – С. 131 – 133.
33. Сокол Т.Г. Відбір змісту, форм і методів навчання в рамках курсової підготовки кадрів для туристичної індустрії / Т.Г.Сокол // Педагогічна майстерність як система професійно-мистецьких компетентностей: матер. звітної наук. конф. Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України за 2009 рік. – Вінниця: ТОВ фірма „Планер”, 2010. – С. 283 – 284.
34. Сокол Т.Г. Місце і значення предмету „Основи туризмознавства” в системі професійної підготовки менеджерів туризму / Т.Г.Сокол // Актуальні проблеми, сучасний стан та перспективи розвитку індустрії туризму в Україні та Польщі: матер. 4-ої міжнар. наук.-практ конф. / за ред. І.В.Саух. – Житомир: ЖФ КІБІТ, 2010. – С. 206 – 208.
35. Сокол Т.Г. Застосування інноваційних технологій навчання у професійній підготовці фахівців туризму / Т.Г.Сокол // Стан та перспективи інформаційно-інноваційного розвитку ринку туристичних послуг: матер. УІІ міжнар. наук.-практ. конф. професорсько-викладацького складу, м. Святогорськ, 24 – 26 вересня 2010 р. – Донецьк. : Ін-т турист. бізнесу, 2010. – С. 252 – 255.
36. Сокол Т.Г. Педагогічні умови підготовки спеціалістів сфери туризму та вимоги до педагога / Т.Г.Сокол // Тенденції, проблеми та перспективи

- розвитку національного ринку туристичних послуг: регіональний аспект: матер. Всеукраїнської наук. конф., м. Київ, 18 – 19 листопада 2010 р. – К.: Національний авіаційний університет, 2010. – С. 272 – 275.
37. Сокол Т.Г. Розробка моделі змісту освіти менеджера туристичної індустрії / Т.Г.Сокол // Євро – 2012. Кадри. Волонтери, Система відбору, навчання і підвищення кваліфікації фахівців туристичної інфраструктури та креативний підхід до кадрового забезпечення індустрії гостинності: матер. загальноуніверситетської наук.-практ. конф. – К. : КУТЕП, 2010. – С. 109 – 119.
38. Сокол Т.Г. Педагогические условия подготовки специалистов сферы туризма и требования к педагогу / Т.Г.Сокол // Научные исследования в сфере туризма : Труды международной туристской академии. Издано по решению Научного совета Международной туристской академии / отв. ред. Ю.С.Путрик. – М. : Международная туристская академия, 2010. – Вып. 6. – С. 320 – 324.
39. Сокол Т.Г. Напрями професійної підготовки фахівців туризму у ВНЗ України / Т.Г.Сокол // Актуальні проблеми, сучасний стан та перспективи розвитку індустрії туризму в Україні та Польщі: матер. У міжнар. науково-практич. конф. / За ред. Саух І.В. – Житомир: КІБІТ, 2011. – С. 211 – 215.

Сокол Т.Г. Педагогічні умови навчально-методичного забезпечення професійної підготовки менеджерів туристичної індустрії.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – „Теорія і методика професійної освіти”. – Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, Київ, 2012.

Дисертація присвячена питанням дослідження педагогічних умов створення та використання навчально-методичного забезпечення професійної підготовки менеджерів туристичної індустрії. В роботі з'ясовано сутність основних понять досліджуваної сфери професійних компетенцій менеджерів туристичної індустрії, здійснено аналіз сучасного стану досліджуваної проблеми в Україні та за кордоном, зокрема у таких постсоціалістичних країнах як Польща та Болгарія. На основі аналізу існуючих підходів та професіографічних характеристик розроблено модель професійної підготовки, формування та розвитку особистості фахівця туристичної сфери та модель змісту освіти менеджера туристичної індустрії.

У дослідженні обґрунтовано педагогічні умови створення навчально-методичного забезпечення професійної підготовки менеджерів туристичної індустрії (серед них головними є: створення багато дисциплінарної модульної системи підготовки, постійне оновлення змісту і форм професійної підготовки спеціалістів туристичної індустрії, перехід до активно розвиваючих, творчих методів організації навчального процесу, інноваційних засобів навчання, збільшення частки самостійної роботи студентів) та принципи добору й структурування його змісту, з урахуванням яких розроблено навчально-методичні комплекси спеціальних туристичних дисциплін фахової підготовки менеджерів туристичної індустрії у вищих навчальних закладах. Проведено експериментальне дослідження й підтверджено високий рівень якості розроблених навчально-методичних комплексів та ефективність їх використання у навчальному процесі.

Основні результати дослідження впроваджено у практику підготовки майбутніх менеджерів туризму у вищих навчальних закладах України.

Ключові слова: педагогічні умови, менеджер туристичної індустрії, науково-методичне та навчально-методичне забезпечення професійної підготовки, спеціальні туристичні дисципліни.

Сокол Т.Г. Педагогические условия учебно-методического обеспечения профессиональной подготовки менеджеров туристской индустрии.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – «Теория и методика профессионального образования» – Институт педагогического образования и образования взрослых НАПН Украины, Киев, 2012.

Диссертация посвящена вопросам исследования педагогических условий создания и использования учебно-методического обеспечения профессиональной подготовки менеджеров туристской индустрии. В работе уясняется суть основных понятий исследуемой сферы профессиональных компетенций менеджеров туристской индустрии. Проведен анализ современного состояния исследуемой проблемы в Украине. По результатам анализа выявлено, что структурно дифференцированная тематика теоретических основ туризма, организационно-технологических аспектов предоставления гостиничных и туристских услуг и деятельности турфирм представлена во всех учебных планах и программах специальных туристских дисциплин украинских вузов, осуществляющих подготовку менеджеров туристской индустрии, и является неотъемлемой составной частью подготовки специалистов данного профиля. В то же время содержание и структура отечественных учебных пособий не всегда соответствуют требованиям научности, достоверности, историзма, системности, актуальности, соответствия современному состоянию туристской и гостиничной практики, доступности изложения, что значительно затрудняет работу с учебниками, снижает эффективность их использования.

Анализ опыта подготовки кадров для сферы туризма Польши и Болгарии позволил выявить как ряд проблем, характерных также и для Украины (несовершенство стандартов подготовки и ее научно-методического обеспечения, негативное влияние не качество подготовки туристских кадров феномена «разъездного преподавателя», увеличение количества туристских школ при недостаточности преподавателей – специалистов туристских дисциплин и т.п.), так и позитивные наработки, в частности – создание центров учебной литературы.

На основе анализа существующих подходов и профессиографических характеристик специалиста, выявленных методом контент-анализа, разработана модель профессиональной подготовки, формирования и развития личности специалиста сферы. Базовой основой модели является личностно-развивающая парадигма и комплексный гуманоцентрированный подход, обуславливающий определение содержания профессиональной подготовки специалиста через развитие нормативных профессиографических качеств его личности с учетом профессиональной специфики и формирования основных компетенций. Разработанный таким образом алгоритм формирования и развития личности

менеджера туристской индустрии послужил в свою очередь основой модели содержания туристского образования, в которой определены блоки дисциплин, изучение которых направлено на формирование мировоззрения, профессионального, экономического, логико-информационного и инновационного мышления специалиста сферы туризма, его общей и личной культуры.

В исследовании получили обоснование педагогические условия создания учебно-методического обеспечения профессиональной подготовки менеджеров туристской индустрии, среди которых основными являются создание мультидисциплинарной модульной системы подготовки, постоянное обновление содержания и форм профессиональной подготовки специалистов туристской индустрии, использование лучших достижений международного опыта с учетом национальных реалий, переход к активно развивающимся, творческим методам организации учебного процесса, инновационным средствам обучения, увеличение доли самостоятельной работы студентов. Определены принципы подбора и структурирования его содержания, с учетом которых разработаны учебно-методические комплексы специальных туристских дисциплин «Основы туризмовеждения», «Организация обслуживания в гостиницах и туристских комплексах», «Основы туристской деятельности». Проведено экспериментальное исследование, в ходе которого подтвержден высокий уровень качества разработанных учебно-методических комплексов и эффективность их использования в процессе профессиональной подготовки менеджеров туристской индустрии в высших учебных заведениях.

Основные результаты исследования внедрены в практику подготовки будущих менеджеров туризма в высших учебных заведениях Украины.

Ключевые слова: педагогические условия, менеджер туристской индустрии, научно-методическое и учебно-методическое обеспечение профессиональной подготовки, специальные туристские дисциплины.

Sokol T.G. Pedagogical Conditions of the Educational and Methodical Basis of the Professional Training of Tourist Industry Managers.

Thesis for a Candidate Degree in Pedagogy, Specialty 13.00.04 – “Theory and Methods of Vocational Education”. – Institute of Vocational Education and Education of Adults of National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Kyiv, 2012.

The dissertation is devoted to the researches of the pedagogical conditions of creation and application the educational and methodical basis of the professional training of tourist industry managers..

The specification of the basic definitions of the professional competences of tourist industry managers has been made alongside with the analysis of their state in Ukraine and abroad, in Poland and Bulgaria, particularly.

Having taken into account the analysis of the existing points of view and profессиоgraphic characteristics the model of the professional training, building up and development of the personality of tourist sphere specialist and the model of the educational content of the professional training of tourist industry managers have been designed.

The outcome of the research is the substantiation of the pedagogical conditions of creation the educational and methodical basis of the professional training of tourist industry managers (the main of them are: the creation of the multidisciplinary modulus system of the training, permanent renovation of the content and forms of the professional training of tourist industry specialists, transition to the active developing creative training process, innovation methods of the training, extension the part of the self-dependent work of the students) and determination the principles of the selecting and structuring its content. On the basis of these principles the educational and methodical complexes of special tourist disciplines of the professional training of tourist industry managers in higher educational establishments have been created.

The experimental research confirms the high standard of quality of the educational and methodical complexes and efficiency of their application into the training process. The main results of the research have been introduced into the practice of training the future managers of tourism in higher educational establishments of Ukraine.

Key words: pedagogical conditions, tourist industry manager, scientific, educational and methodical basis of the professional training, special tourist disciplines.